

PROGRAM ROZWOJU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO DO 2020 R.

***Wybrane działania FRP-ISW na rzecz
KRASP(KRePSZ)
w kadencji 2012-16
/na zlecenie uczelni członkowskich/***

**Opis prac nad Programem rozwoju
szkolnictwa wyższego do 2020 r. i jego
najważniejsze elementy**

Prof. Jerzy Woźnicki

PLAN WYSTĄPIENIA

- Kompozycja opracowania oraz opis prac i programu
- Najważniejsze propozycje zawarte w poszczególnych częściach Programu
- Stwierdzenia końcowe i podsumowanie

Kompozycja opracowania oraz opis prac i Programu

- Opracowanie, które prezentujemy powstało w wyniku działań prowadzonych w think-tanku: Fundacja Rektorów Polskich - Instytut Społeczeństwa Wiedzy, na zamówienie Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich z dn. 26 kwietnia 2013 roku i we współpracy z KRASP.

- Piękne wydanie drukiem Programu zawdzięczamy **Wydawnictwu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego**, z którym współpracowała Fundacja Rektorów Polskich
- Elektroniczna wersja Programu dostępna na witrynach KRASP i FRP

Kompozycja opracowania oraz opis prac i Programu

- Przedstawiamy raport opracowany profesjonalnie przez zespoły mające do tego tytuł, jako zbiór propozycji autorskich ale zredagowanych i skomponowanych wspólnie
- Przedmiotem prezentacji opracowanego Programu są przede wszystkim kierunki proponowanych rozwiązań i ogólne założenia rozwoju szkolnictwa wyższego, a nie każda ze szczegółowych propozycji z osobna
- Propozycje te zostały sformułowane przez zespoły realizatorów i poszczególnych autorów.
- W pracach uczestniczyło łącznie 50 ekspertów

Komitet Sterujący

Skład Komitetu Sterującego, który odpowiadał za realizację Programu:

- Prof. Jerzy Woźnicki – przewodniczący (FRP)
- Prof. Wiesław Banyś (KRASP)
- Prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow (KRASP)
- Prof. Andrzej Eliasch (FRP)
- Prof. Józef Garbarczyk (KRePSZ)
- Prof. Marian Gorynia (KRASP-KRUE)
- Prof. Bronisław Marciniak (KRASP-KRUP)
- Prof. Zbigniew Marciniak (RGNiSW)
- Prof. Karol Musioł (FRP)
- Krzysztof Pietraszkiewicz (ZBP)
- Prof. Jan Sadlak (IREG)
- Prof. Tadeusz Szulc (FRP-ISW)
- Prof. Waldemar Tłokiński (KRZaSP)
- Prof. Tadeusz Więckowski (KRASP-KRPUT)

KOMPOZYCJA PROGRAMU

- Część otwierająca (typu executive summary)
- Misja
- Diagnoza
- Finansowanie
- Deregulacja

W rezultacie powstało opracowanie końcowe w pięciu częściach, w tym cztery raporty szczegółowe zespołów realizatorów działających pod kierunkiem wskazanych niżej liderów:

- Opis prac nad Programem rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. i jego najważniejsze elementy - prof. Jerzy Woźnicki,
- Misja społeczna uniwersytetu w XXI wieku - ks. prof. Andrzej Szostek,
- Diagnoza szkolnictwa wyższego - prof. Jarosław Górniak,
- Finansowanie szkół wyższych ze środków publicznych - prof. Jerzy Wilkin,
- Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego – prof. Jerzy Woźnicki.

Raporty te powstały w latach 2013-15 i zostały przyjęte przez Komitet Sterujący w grudniu 2014 r., przez Prezydium KRASP w lutym 2015 roku, a następnie udostępnione w wersji elektronicznej p. Minister i rektorom.

- W dniu 22 maja 2015 r. Program został zaprezentowany publicznie na posiedzeniu Zgromadzenia Plenarnego KRASP w Łodzi.

Misja społeczna uniwersytetu w XXI wieku

Skład Zespołu realizatorów projektu

- **Ks. prof. Andrzej Szostek – lider projektu**
- Prof. Ewa Chmielecka
- Prof. Janina Józwiak
- Prof. Irena Kotowska
- Prof. Andrzej Kraśniewski
- Prof. Bogusław Smólski
- Prof. Tomasz Szkudlarek
- Prof. Lech Śliwonik
- Mgr Maria Pacuska – sekretarz

Misja społeczna uniwersytetu w XXI wieku

TEZA:

- Zmieniają się warunki, w jakich przyszło działać uniwersytetom.
  - Uniwersytety nie są dziś postrzegane jako instytucje, którym „z natury” należy się szacunek i zaufanie.
  - Społeczeństwo ma wobec nich konkretne oczekiwania i uczelnie muszą tym oczekiwaniom sprostać.

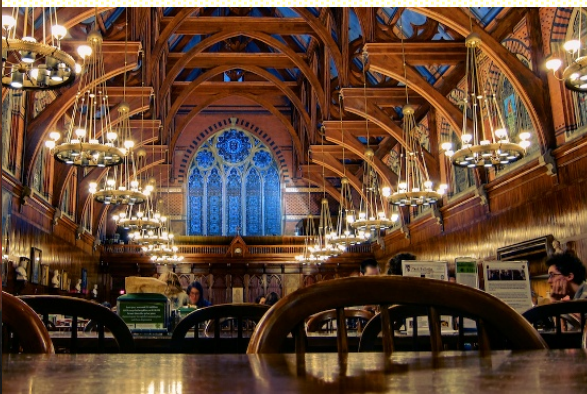

KONFLIKT WARTOŚCI

Dylematy

- Należy sprostać trudnym do rozwiązania dylematom i napięciom związanym ze zmianami zachodzącymi w otoczeniu społeczno-gospodarczym uczelni. Pojawia się konflikt wartości:
  - wartości akademickie versus służebność społeczna,
  - autonomia versus podległość zewnętrznej kontroli,
  - kultura akademicka versus kultura korporacyjna,
  - rynek pracy versus formacja obywatelska,
  - elitarność versus masowość kształcenia.

VS.

Voźnicki

Kierunki działania w odpowiedzi na dylematy

- I. Respektowanie zapotrzebowania społecznego zgłaszanego pod adresem uniwersytetów - tak by wpisały się one w niezbywalną dla uniwersytetów i społecznie doniosłą perspektywę badawczą motywowaną dążeniem do bezinteresownego poznania prawdy.
- II. Zachowanie i umacnianie właściwej uniwersytetom autonomii - z gotowością poddania społecznej kontroli przejrzystych reguł dotyczących programów badań naukowych, dydaktyki, awansu naukowego i zarządzania uniwersytetem.
- III. Kultywowanie etosu akademickiego sprzyjającego rozwojowi nauki i edukacji uniwersyteckiej - stosującego jednak we własnym systemie zarządzania reguły i mechanizmy działania właściwe dla wszelkich instytucji publicznych.
- IV. Takie kształcenie studentów, które pozwolą im elastycznie i kreatywnie wchodzić na rynek pracy.
- V. Dbłość o jakość kształcenia, przejrzystą i harmonizującą z misją uniwersytetu, uwzględniającą trzy jego wymiary: przekaz wiedzy, wyposażanie w umiejętności i kształtowanie postaw.

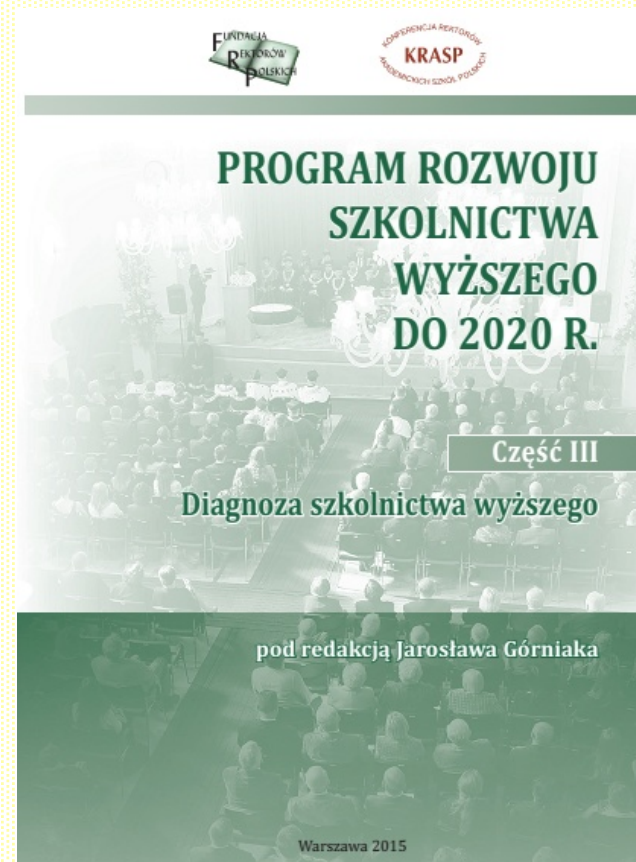
Kierunki działania w odpowiedzi na dylematy– c.d.

- VI. Integralne, humanistyczne formowanie studentów tak, by mogli aktywnie i odpowiedzialnie uczestniczyć w życiu publicznym.
- VII. Jasne i wiarygodne określanie misji poszczególnych uniwersytetów, uwzględniające ich różnorodność.
- VIII. Troska o rozwój uniwersytetów badawczych i kierunków studiów, zorientowanych na kształcenie elit, podejmujących najważniejsze naukowe wyzwania i kształcące ludzi nauki uczestniczących w rozwoju nauki w wymiarze światowym.
- IX. Organizowanie i rozwijanie edukacji szerokich warstw społecznych, z wykorzystaniem osiągnięć naukowo-technicznych, zwłaszcza Internetu (life-long learning).
- X. Proaktywna obecność uniwersytetów w życiu publicznym, wspierająca ducha racjonalnego dialogu społecznego.

Skład Zespołu realizatorów projektu

- **prof. Jarosław Górniak - lider projektu**
- mgr Patrycja Antosz
- dr Agnieszka Chłoń-Domińczak
- dr Magdalena Jelonek
- dr Marcin Kocór
- prof. Andrzej Kraśniewski
- dr Seweryn Krupnik
- dr Jacek Lewicki
- dr Piotr Prokopowicz
- mgr Adam Szot
- dr Barbara Worek*
- prof. Urszula Sztanderska

-----
* Nazwisko to omyłkowo zostało pominięte w wydawnictwie papierowym, w elektronicznym jest!

Ogólne uwarunkowania szkolnictwa wyższego - wyzwania

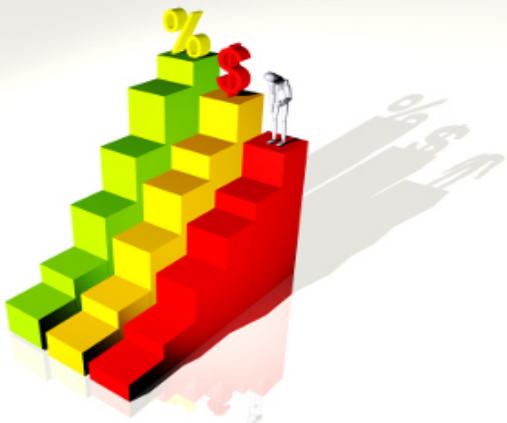
- Uzyskiwanie efektów kształcenia dających podstawy do długofalowej pomyślnej kariery zawodowej na zmiennym rynku pracy
- Jakość kadry nauczającej, jej kompetencje badawcze, zwłaszcza warsztatowo-metodologiczne i dydaktyczne
- Wypracowanie polityki adaptacji szkolnictwa wyższego do nowych warunków demograficznych, konieczności wzrostu jakości kształcenia oraz rozwoju badań naukowych i współpracy z otoczeniem społeczno-ekonomicznym.

Międzynarodowe uwarunkowania działalności szkół wyższych

- Wdrażanie Procesu Bolońskiego w Polsce w ogólności należy uznać za udane, jakkolwiek są różne zdanie w tej sprawie.
  - Dzięki wprowadzeniu trójstopniowych studiów, punktacji ECTS oraz wdrażaniu programów mobilności zwiększa się mobilność studentów pomiędzy uczelniami krajowymi, a także zagraniczna.
  - to Polscy studenci i pracownicy uczelni częściej korzystają z oferty wyjazdu za granicę, Polskie uczelnie przyciągają mniej studentów i pracowników uczelni zagranicznych
- Ale niektóre mechanizmy związane z wdrożeniem trójstopniowych studiów nie są w pełni wykorzystane.
  - Studia I stopnia nie są traktowane autonomicznie, ale jako wprowadzenie do studiów II stopnia.
  - Polskie uczelnie nie są otwarte na nietypowe grupy osób uczących się, w tym osoby dorosłe; brak oferty w ramach „krótkiego cyklu” kształcenia.

Rankingi i oceny międzynarodowe

- Większość popularnych rankingów opiera się na mierzalnych ilościowo wskaźnikach wydajności, efektywności uczelni i/lub na badaniu reputacji zarówno wśród samej kadry naukowej jak i pracodawców.
- Ogólnie niska pozycja polskich uczelni w rankingach międzynarodowych wynika przede wszystkim z ograniczeń systemowych (w tym słabości finansowej, wielkości instytucji); kultury organizacyjnej i pracy (w tym polityki kadrowej); trendów w sposobie oceny jakości i produktywności uczelni (duże znaczenie metod naukometrycznych typowych dla wybranych nauk ścisłych i o życiu, znaczenie języka angielskiego itd.).

Polskie szkolnictwo wyższe w świetle raportów i ocen instytucji międzynarodowych i zagranicznych

- Polska oceniana w kategorii państw wysokorozwiniętych.
- Dostrzegalna jest niska innowacyjność rodzimych przedsiębiorców, słaba współpraca uczelni z otoczeniem gospodarczym, biurokracja i nie najwyższy poziom współpracy międzynarodowej.
  - 30. pozycja w ogólnym rankingu U21 Ranking of National Higher Education Systems
  - 33. miejsce w Rankingu Szanghajskim
  - w raporcie Banku Światowego z 2012 r. zwraca uwagę bardzo duży odsetek studiujących na II stopniu, przy jednoczesnym niskim poziomie uczenia się przez całe życie; podkreślono brak zróżnicowania uczelni, ich misji, wartości, w szczególności w obszarze kształcenia praktycznego.
  - 45. miejsce w Global Innovation Index: niska pozycja wynika z ogólnej słabości gospodarki w zakresie absorpcji innowacji.
  - 43. miejsce w Global Competitiveness Report: wysoka ocena kapitału ludzkiego, wiąże się z jednoczesnym niedopasowaniem edukacji do rynku pracy. Nisko ocenia się współpracę przedsiębiorców i uczelni.

Zasoby szkolnictwa wyższego

- Polska ma umiarkowanie silną pozycję akademicką w grupie krajów Europy Środkowo-Wschodniej, próbując - z ograniczoną skutecznością - stać się liczącym się graczem międzynarodowym, stawiając czoło silnej i dynamicznie rozwijającej się konkurencji ze strony innych państw regionu, w szczególności Czech i Słowenii.
- Polska jest w „średniej europejskiej” jeśli chodzi o autonomię w zakresie poszczególnych aspektów działalności szkół wyższych, co w przypadku względnie niskiego poziomu finansowania uczelni może pozbawiać je elastyczności w działaniu, porównywalnej z innymi krajami europejskimi.
- W ostatnich latach daje się zaobserwować umiarkowany postęp jeśli chodzi o zarządzanie strategiczne na uczelniach polskich – najlepsze polskie szkoły wyższe tworzą i wdrażają dokumenty strategiczne, które pomimo licznych braków formalnych stanowią objaw pozytywnej tendencji organizacyjnej.

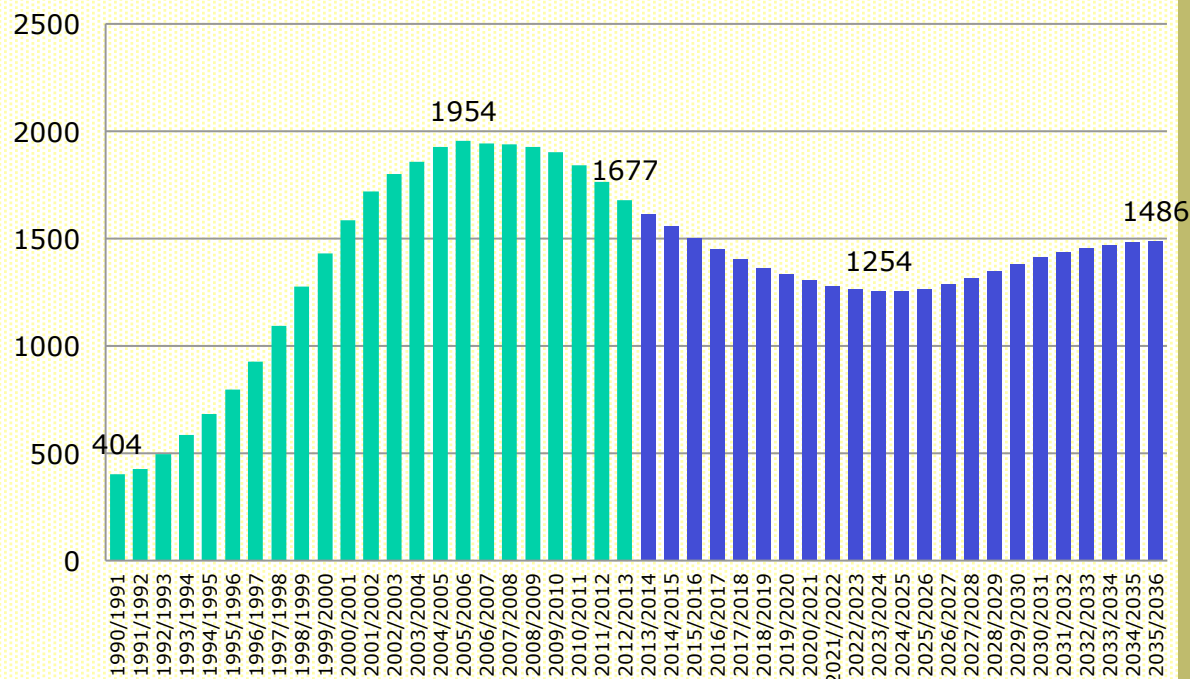
- Liczba pracowników szkół wyższych w ostatnich latach spada; spada liczba nadanych stopni doktora (przy wzroście liczby doktorantów).
  - Problem „odwróconej piramidy wiekowej” nauczycieli akademickich dotyczy w większym stopniu uczelni niepublicznych niż publicznych.
- Poprawił się średni wskaźnik liczby studentów przypadających na jednego nauczyciela akademickiego; choć zmiana ta jest jedynie konsekwencją zjawisk demograficznych, wskazana jest próba wykorzystania jej do poprawy jakości funkcji dydaktycznej uczelni.
- Wyzwaniem jest niska jakość funkcji personalnej na uczelniach (m.in. systemy płac niemotywuujące do doskonalenia się, brak inwentaryzacji kompetencji oraz brak przejrzystości i inne słabości w procesach rekrutacyjnych wobec kadry akademickiej).

Studenci

■ Liczba studentów istotnie spada.

- W przeciągu ostatnich 20 lat współczynnik skolaryzacji w Polsce wzrósł ponad czterokrotnie, jednak stosunkowo wysoka powszechność kształcenia wyższego w społeczeństwie polskim w ostatnich latach zmniejsza się.
- Spadek liczby studentów dotknął w znacznie większym zakresie szkoły niepubliczne niż publiczne, co przepowiadać może ich nadchodzący kryzys finansowy

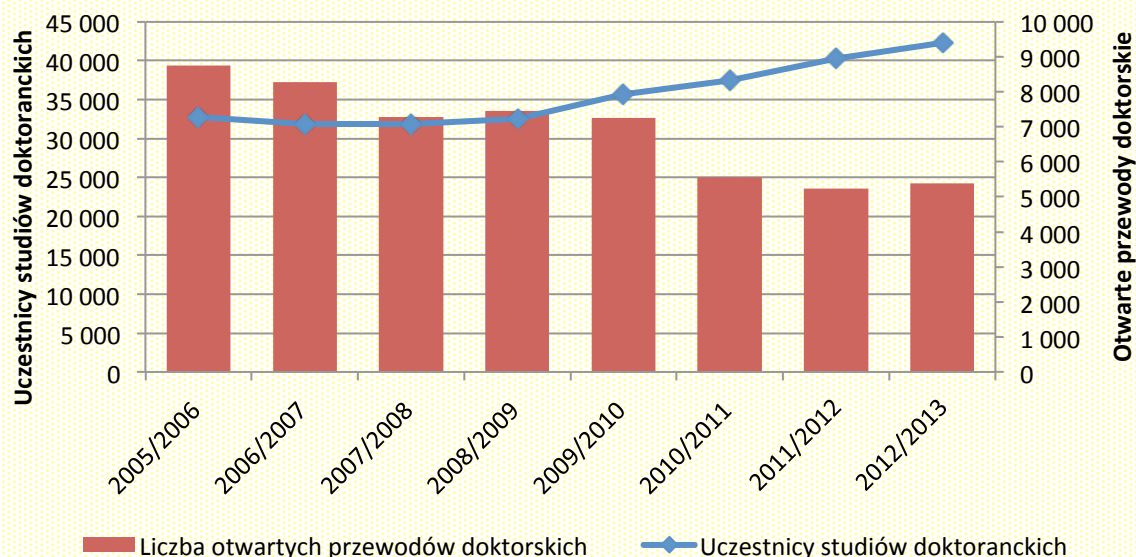
Wykres. Liczba studentów (w tys.) W latach 1991-2012 (dane historyczne) oraz 2013-2036 (projekcja).

Doktoranci

- Od roku akademickiego 2008/2009 dynamicznie wzrasta w Polsce liczba doktorantów
  - jest to trend wyraźnie odwrotny w stosunku do zmian w liczebności studentów studiów I i II stopnia.
  - rozbieżność pomiędzy zwiększającą się liczbą studentów III stopnia a spadającą liczbą otwartych przewodów doktorskich.

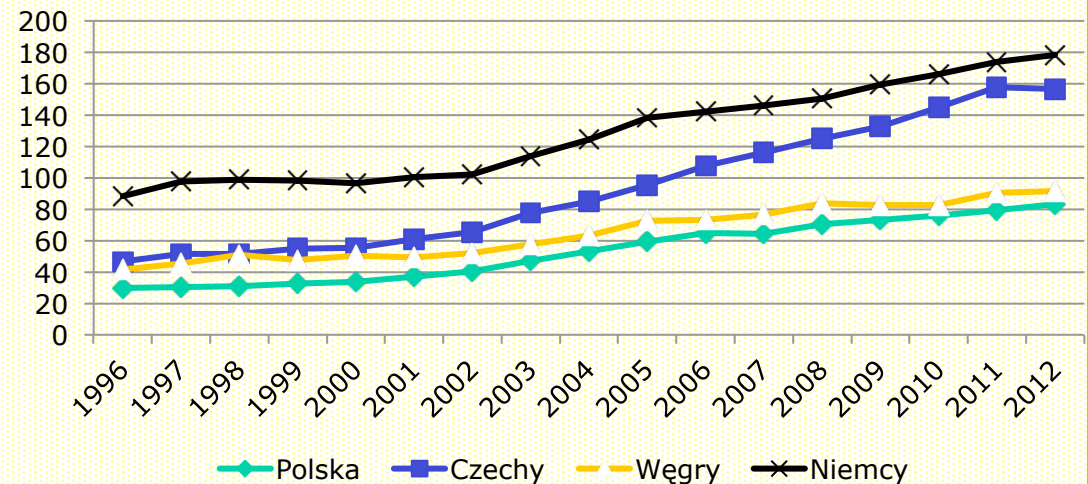
Wykres. Uczestnicy studiów doktoranckich oraz liczba otwartych przewodów doktorskich

Źródło: GUS (2013 i wcześniejsze)

- Polskie uczelnie w międzynarodowych rankingach badawczych zajmują dość odległe pozycje a polska nauka, jako całość, na arenie międzynarodowej jest za mało zauważalna(jakkolwiek łącznie jest rangowana na miejscach 19 lub 20 na świecie).
- Nie różnimy się pod tym względem znacznie od innych krajów naszego regionu, choć Czechy i Słowenia, biorąc pod uwagę dynamikę ich rozwoju, mogą wybić się na zdecydowanych liderów
- Polska ma najgorszy w regionie współczynnik publikacji naukowych w przeliczeniu na sto tysięcy mieszkańców; rosnący wskaźnik liczby prac naukowych przypadających na jednego nauczyciela akademickiego wynika bezpośrednio z kurczących się zasobów kadrowych.
- Polska ma bardzo niski udział pracowników badań i rozwoju w stosunku do całkowitego zatrudnienia

Wykres. Liczba publikacji naukowych w przeliczeniu na sto tysięcy mieszkańców

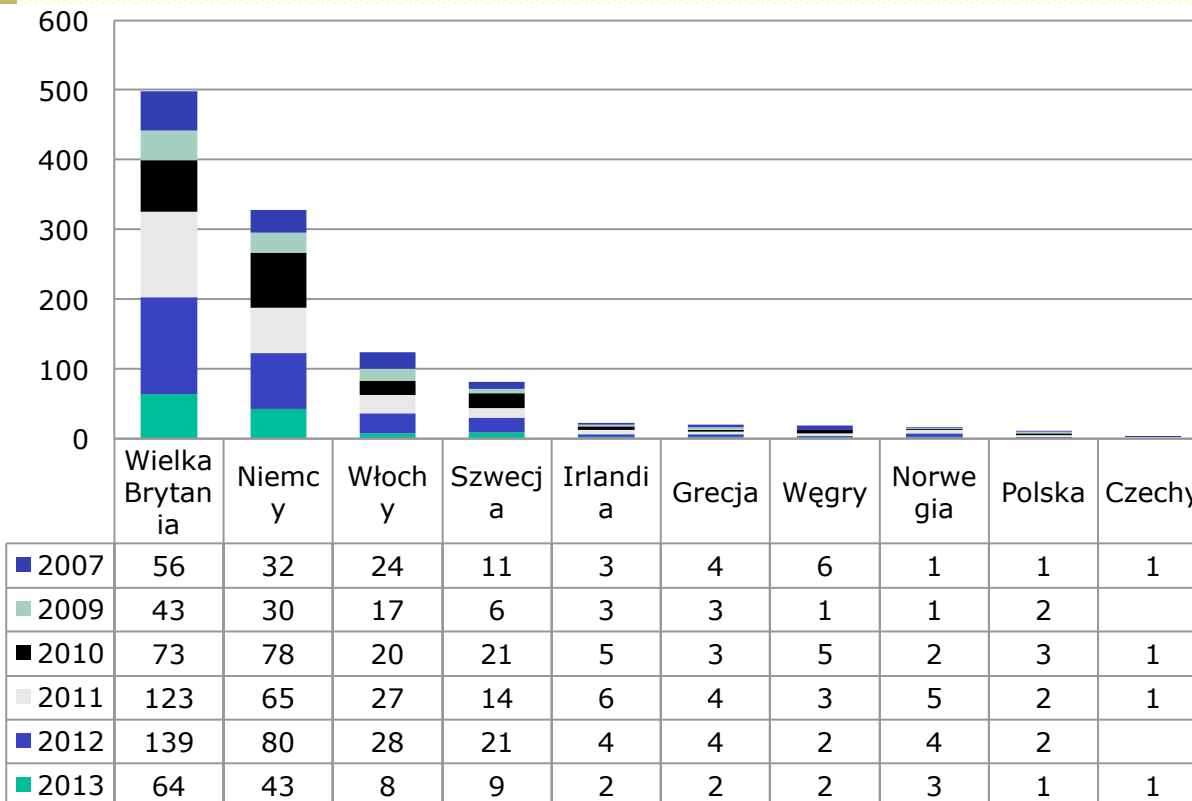
Źródło: SCIMAGO, Eurostat (2014)

- Przez kilkanaście ostatnich lat na polskich uczelniach wartość sprzedaży prac i usług badawczo – rozwojowych wzrosła nieznacznie, przy czym znaczący wzrost nakładów publicznych na działalność badawczo – rozwojową może zmniejszać bodźce dla uczelni do zabiegania o finansowanie prywatne tejże działalności.
- W środowisku naukowym nie ma konsensusu odnośnie roli, jaką potrzeby rynku pracy powinny odgrywać w planowaniu efektów kształcenia.
- Do najczęstszych form współpracy uczelni z pracodawcami w obszarze kształcenia należą praktyki/staże, współpraca z biurem karier oraz udział w targach pracy, natomiast rzadziej dochodzi do konsultacji programów studiów czy angażowania pracodawców w prowadzenie zajęć.
- Do najważniejszych barier współpracy uczelni z otoczeniem gospodarczym należy zaliczyć: brak bodźców systemowych dla uczelni, brak odpowiedniej komunikacji i sieci kontaktów pomiędzy uczelniami a przedsiębiorcami oraz bariery prawne.
- Obserwowalne są przejawy pewnej poprawy w tym zakresie.

- Niewielki wzrost liczebności studentów zagranicznych
  - najliczniejsza grupa: studenci z Ukrainy i Białorusi
- Jedynie 2% kierunków na uczelniach publicznych i 3% na uczelniach niepublicznych prowadzonych jest w językach obcych.

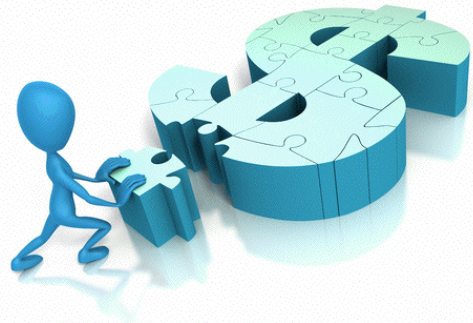

Stopień internacjonalizacji polskiej nauki rozumianej jako absorpcja europejskich grantów badawczych i współpracy międzynarodowej jest poniżej jej potencjału pod względem populacji i liczby szkół wyższych. (ale Horyzont 2020 ...)

Wykres. Liczba grantów ERC dla poszczególnych krajów w latach 2007-2013

Źródło: European Research Council (2014)

Finanse

- W latach 2005-2012 publiczne nakłady na szkolnictwo wyższe zmalały z 0,99% do 0,65% PKB, czemu towarzyszył okresowy spadek realnej ich wysokości w latach 2008-2012.
- Spadek populacji zainteresowanej studiami i powolne rozszerzanie oferty studiów stacjonarnych w uczelniach publicznych zmniejszyło liczbę studentów płacących za studia z 63,3% 2008 r. do 47,1% w 2012 r.; przy czym można się spodziewać dalszego spadku tego odsetka.
- Działanie algorytmu jako podstawy podziału dotacji podstawowej w warunkach ogólnego, realnego obniżenia nakładów na szkolnictwo wyższe skutkowało rosnącą liczbą uczelni publicznych i niepublicznych przynoszących deficyt i wyraźną polaryzacją sytuacji finansowej poszczególnych uczelni.
- Obniżenie publicznych nakładów na kształcenie powodowało dalsze obniżenie realnych nakładów w przeliczeniu na studenta, co pogarsza i tak niską pozycję polskiego szkolnictwa w stosunku do innych państw OECD.
- Wzrost nakładów na badania nie skompensował ubytku nakładów na kształcenie.

Wdrażanie krajowych ram kwalifikacji

- Proces wdrożenia zmian był stosunkowo krótki, co spowodowało różnorodne, często skrajne podejście i negatywną ocenę tych rozwiązań przez środowisko akademickie.
- Okres, jaki upłynął od wdrożenia nowych rozwiązań jest zbyt krótki dla jego kompleksowej oceny, pierwsze badania wyraźnie wskazują na różnorodną ocenę wdrażanych zmian. Główne problemy i trudności związane z wdrożeniem dotyczą interpretacji przepisów ustawy i rozporządzeń, krótkiego czasu wdrożenia, braku przekonania do zasadności wdrażanej zmiany, koniecznością modyfikacji używanej terminologii, brakiem rozwiązań adresowanych do specyficznych kierunków studiów.
- Wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacji stworzyło dobrą podstawę do rozwoju „kultury efektów kształcenia” i ukierunkowywania procesu kształcenia na studenta.

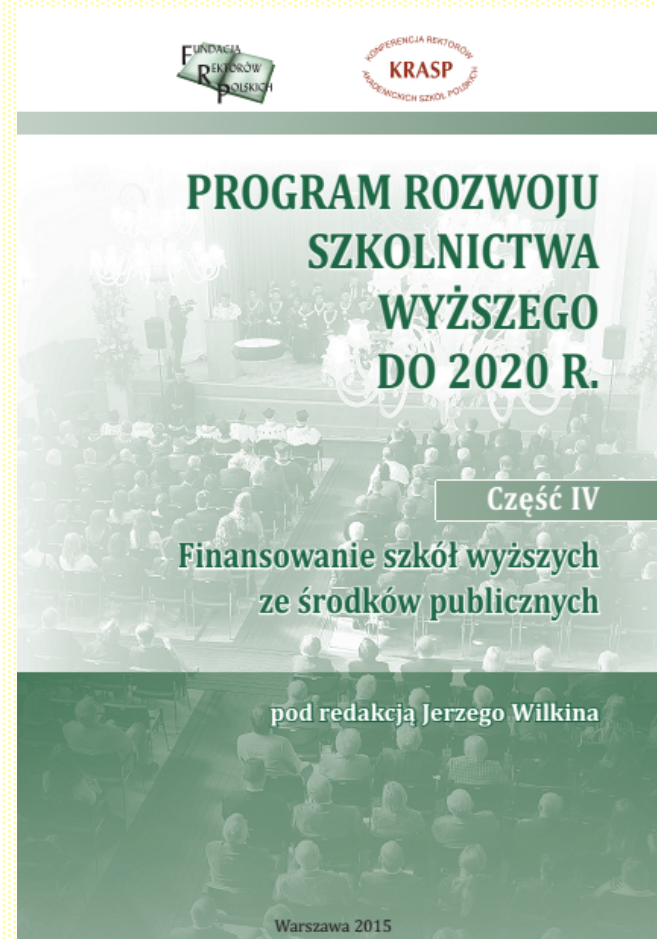
- *Benchmarking procesu wdrażania krajowych Ram Kwalifikacji w polskich uczelniach (FRP, 2013)*
autorzy: Andrzej Kraśniewski, Maria Próchnicka
- *Problematyka odbiurokratyzowania systemu kształcenia, w tym KRK, z uwzględnieniem treści regulacji i stosowanych praktyk (RGNiSW, 2015)*
autorzy: zespół roboczy pod kierunkiem Zbigniewa Marciniaka

Skład Zespołu realizatorów projektu

- **prof. Jerzy Wilkin – lider projektu**
- dr Grażyna Bukowska
- prof. Bogusław Fiedor
- dr Joanna Siwińska-Gorzelać
- prof. Witold Jurek
- prof. Roman Z. Morawski

Założenia procesu reformowania systemu finansowania szkolnictwa wyższego

- Ogólne ramy instytucjonalne (zwłaszcza prawne) szkolnictwa wyższego i rozwoju badań naukowych muszą dawać znaczne możliwości prowadzenia elastycznej, innowacyjnej i kreatywnej polityki wewnętrznej uczelni wyższych, a zwłaszcza tych o statusie akademickim, ale też respektować potrzeby innych uczelni publicznych.
- Uzasadnione wydaje się powrócenie do dyskusji nad pewnym zróżnicowaniem strumieni finansowania procesu kształcenia w uczelniach publicznych
- Należy rozważyć ideę utworzenia profesjonalnej i niezależnej instytucji (agencji) finansującej szkolnictwo wyższe w Polsce, (nazwanej np. Narodowym Funduszem Szkolnictwa Wyższego), jako dystrybutora wybranego(ych) strumienia(ni), zaproponowanej w środowiskowej „Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010-2020”.
- Projekt wymaga kontynuacji i dyskusji środowiskowej (bezpośrednio związanej ze szkolnictwem wyższym), jak i w szerszym gronie interesariuszy.

Założenia procesu reformowania systemu finansowania szkolnictwa wyższego – c.d.

- Ze względu na to, że wydatki na szkolnictwo wyższe i badania mają w naszym kraju charakter komplementarny, a efekty tych wydatków cechują się znaczną synergią (co widać byłoby szczególnie wyraźnie w uniwersytetach badawczych), **uzasadnione jest utrzymanie spraw nauki i szkolnictwa wyższego w ramach jednego ministerstwa.**
- W części wydatków na naukę, rozdzielanych w trybie konkurencyjno-grantowym, sprawdziły się dwie agencje publiczne odpowiedzialne za tę część wydatków: NCN i NCBR. **Nie ma natomiast uzasadnienia dalsze zwiększanie udziałów części grantowej wydatków na naukę i wdrożenia, kosztem części statutowej.**

Rekomendacje - poziom finansowania

- Uzasadnione jest dążenie do wdrożenia zasady 4x1%(patrz: projekt środowiskowy Strategii) z przeznaczeniem 1% PKB z budżetu państwa na szkolnictwo wyższe
- Należy uznać za utopijny, pogląd, że nowe, prywatne źródła finansowania będą się stawać substytutem dla finansowania publicznego.
- W algorytmie finansowania dotyczącym tak zwanej stacjonarnej dotacji budżetowej, niezależnie od potrzeb jego modyfikacji, powinien być wbudowany mechanizm przeciwdziałający nadmiernemu spadkowi poziomu tego finansowania w związku ze spadkiem liczby studentów stacjonarnych (wskaźniki względne powinny wzrastać)
- Ustawa z 2005 roku w Art. 93 ust. 1 i 2 wprowadziła mechanizm gwarantowania wysokości nakładów w cenach stałych na poziomie całego systemu.

Postulowane jest dążenie do osiągnięcia następującego poziomu nakładów:

	Środki budżetowe		Środki pozabudżetowe	
	zgodnie z wnioskiem		zgodnie z wnioskiem	
Szkolnictw o wyższe	1%		1%	
Nauka	1%		1%	

Rekomendacje

- spójność systemu finansowania i zrównoważenie finansowe szkół wyższych

- Niezbędna jest spójność zasad i procedur alokacji środków na szkolnictwo wyższe z kryteriami i wskaźnikami stosowanymi w systemach akredytacji programów kształcenia, ram kwalifikacji oraz oceny jednostek badawczych i indywidualnych osiągnięć nauczycieli akademickich.
- Wskazane jest utworzenie profesjonalnej, apolitycznej agencji publicznej, której powinno być powierzono finansowanie szkół wyższych według zasad przyjętych na szczeblu polityczno-strategicznym.
- Uczelnie, a szczególnie uczelnie badawcze, powinny mieć większą swobodę w formułowaniu priorytetów i kształtowaniu struktury wydatków, w ramach przyznanej im dotacji podstawowej.
- System finansowania szkolnictwa wyższego wymaga deregulacji

Rekomendacje

- wzrost znaczenia kryteriów efektywnościowych i zasad konkurencyjnych w alokacji środków publicznych na szkolnictwo wyższe

36

- Obserwowana w wielu krajach europejskich tendencja do wzrostu stosowania różnych mechanizmów efektywnościowych w finansowaniu publicznych szkół wyższych musi być traktowana jako naturalna i nieunikniona
- Pożądane jest wprowadzanie do krajowych systemów finansowania edukacji obok dotychczasowych strumieni, rozwiązań bardziej konkurencyjnych - poprzez mechanizmy finansowania celowego, finansowania jakości kształcenia, czy finansowania projektowego.
- Uczelniom publicznym powinien być znany, ze znacznym wyprzedzeniem, wieloletni program wzrostu udziału kryteriów typu *performance-based financing* w podziale dotacji stacjonarnej, tak aby mogły się do tego elastycznie i skutecznie dostosować.
- W konkurencji o część środków publicznych służących finansowaniu szkolnictwa wyższego powinny móc uczestniczyć też uczelnie niepubliczne, spełniające wysokie wymagania jakościowe (patrz m.in. rozwiązanie typu *stypendium na czesne*, adresowane do studentów z obu sektorów).

Inne rekomendacje

37

- Kształcenie, podobnie jak prowadzenie badań, aby były efektywne i sprzyjały osiągnięciu wysokiej jakości rezultatów, wymagają zapewnienia stabilnego finansowania, przynajmniej w perspektywie trzyletniej. Przejście do wieloletniego budżetowania w tym zakresie uważamy za konieczne.
- Niezbędne są inicjatywy nakierowane na osiągnięcie wysokiej jakości kształcenia (odpowiednik edukacyjny: *Research Excellence Initiatives*) i rozwijanie centrów doskonałości kształcenia na poziomie wyższym (*Centres of Excellence*). Wymaga to jednak stworzenia sposobu wyłaniania takich programów i jednostek, a także zapewnienia im właściwego sposobu finansowania.
- Niezbędne jest utrzymanie (zmodyfikowanego) algorytmu rozdziału środków na finansowanie publicznych szkół wyższych. Zapewnia to przejrzystość i przewidywalność środków służących funkcjonowaniu i rozwojowi uczelni.
- Niezależnie od algorytmicznego systemu rozdziału środków przeznaczonych na finansowanie szkół wyższych, korzystne byłoby uwzględnienie w ramach wyróżnionego, osobnego strumienia środków, możliwości negocjacji pomiędzy dysponentem środków publicznych a uczelniami, odnośnie alokowanych funduszy na realizację zadań edukacyjnych i badawczych.

Finansowanie wysokiej jakości badań w świetle raportu OECD – wnioski dla sposobu finansowania uniwersytetów badawczych

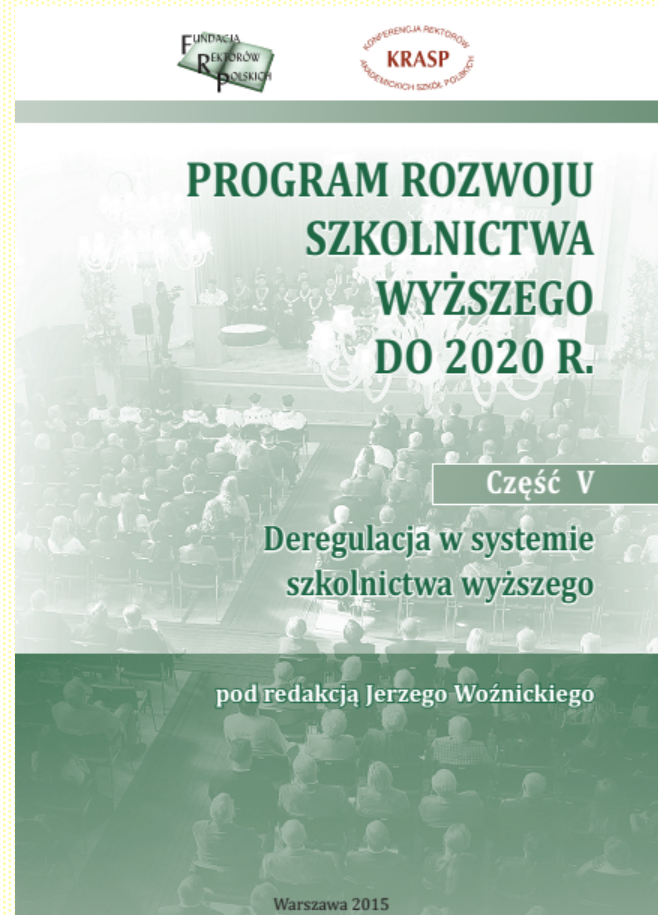
- Szczególne znaczenie mają dwie inicjatywy: 1) przygotowanie i wdrożenie „programów wybitnych badań” (research excellence initiatives – REI) oraz 2) organizowanie centrów doskonałości (centres of excellence - CoEs).
  - REI są programami badawczymi obliczonymi na wiele (4-15) lat
  - Realizatorzy „programów wybitnych badań”, czyli centra doskonałości, mają swobodę w gospodarowaniu przyznanym im środkom, zarządzaniu zasobami, zatrudnianiu badaczy itp.
- System finansowania badań naukowych (ze źródeł publicznych) w większości omawianych krajów opiera się na trzech filarach:
  - badaniach statutowych (*institutional core funding*),
  - REI
  - oraz grantach naukowych (*project-grant funding*).
- W Polsce system ten jest podobny, ale odpowiednik *Research Excellence Initiatives* występuje w postaci szczątkowej.
- Jest to jedną z przyczyn stosunkowo słabych osiągnięć polskiej nauki.

Założenia procesu reformowania systemu finansowania szkolnictwa wyższego

- Jednym z najważniejszych warunków poprawy jakości polskiego szkolnictwa wyższego i awansu polskich uczelni w międzynarodowych rankingach, a także zwiększenia wpływu nauki i szkolnictwa wyższego na rozwój kraju, jest ustanowienie/ wzmocnienie rangi uniwersytetów badawczych poprzez odpowiednie ich finansowanie i stworzenie ram instytucjonalnych
  - Problemem jest zróżnicowanie wewnątrz uczelni
  - System funkcjonowania szkolnictwa wyższego, w tym jego finansowania, powinien dawać duże możliwości prowadzenia własnej, wewnątrzuczelnianej, polityki rozwoju kształcenia, badań naukowych, a także realizacji innych funkcji uczelni
- Uzasadnione wydaje się jednak zalecenie, aby tzw. stacjonarna dotacja dydaktyczna w przeliczeniu na studenta w zależności od jakości uczelni (uczelnie badawcze i pozostałe) nie różniła się więcej niż w granicach 20-30% (przy uwzględnieniu kryteriów jakościowych).

Skład Zespołu realizatorów projektu:

- **prof. Jerzy Woźnicki – lider projektu**
- prof. Jerzy Brzeziński
- mgr Marcin Chałupka
- prof. Hubert Izdebski
- dr Tomasz Jędrzejewski
- prof. Krzysztof Krasowski
- prof. Andrzej Kolasa
- prof. nzw. dr hab. Krzysztof Leja
- prof. Jerzy Malec
- mgr Maria Pacuska – sekretarz

Konieczność deregulacji

- W okresie ostatnich lat uczelnie zostały poddane narastającej presji o charakterze „doregulacyjnym”, w następstwie czego w znacznym i wielce niepokojącym stopniu wzrosły, zarówno sam zakres jak i głębokość regulacji.
- W raporcie „Deregulacja” przedstawiamy tezę o potrzebie odwrócenia tych tendencji w wyniku przyjęcia nowych założeń kulturowych, merytorycznych i metodologicznych w procesie dalszego stanowienia prawa w odniesieniu do szkolnictwa wyższego, tak aby zostały osiągnięte efekty zauważalnej deregulacji systemu, zgodnie z zasadami pomocniczości i proporcjonalności.
- Podkreślamy też, że regulowanie tego tak wrażliwego obszaru sektora wiedzy wymaga respektowania zasad ciągłości i przewidywalności. Oznacza to wymóg stabilności systemowych reguł działania, które nie powinny podlegać zbyt częstym nowelizacjom.
- Oczekiwany przez uczelnie, wnioskowany w Raporcie proces deregulacji systemu szkolnictwa wyższego, który przyniósłby wiele zmian, powinien zatem zostać wdrożony u schyłku aktualnej dekady, tj. w okresie 2018-20.

- Rekomendacje dotyczące konstytucyjnych podstaw regulacji szkolnictwa wyższego
- Rekomendacje o charakterze regulacyjnym
- Rekomendacje deregulacyjne o charakterze systemowym
- Rekomendacje dotyczące procesu kategoryzacji jednostek naukowych
- Rekomendacje szczegółowe

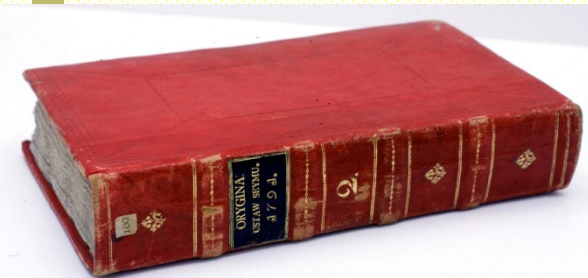
- Łącznie przedstawiono **40 rekomendacji.**

Uwaga:

Tutaj nie prezentujemy ostatnich dwóch grup rekomendacji dotyczących kategoryzacji i rozwiązań szczegółowych, a także postulatów pod adresem PKA, np. w sprawie oddzielenia funkcji oceny formalnej od merytorycznej ewaluacji jakości kształcenia

Wybrane rekomendacje dotyczące konstytucyjnych podstaw regulacji szkolnictwa wyższego

- Regulacja nie może naruszyć istoty autonomii szkoły wyższej; zasada proporcjonalności - ingerencję w sprawy danego samodzielnego podmiotu tylko wtedy, gdy jest to konieczne i w stopniu wymaganym do osiągnięcia zamierzonego celu wyrażającego niewątpliwy interes publiczny.
- Ze względu na szerszy zakres realizowania zadań publicznych ze środków publicznych przez – utworzone właśnie w tym celu – uczelnie publiczne, istnieją podstawy do większego stopnia regulacji w odniesieniu do uczelni publicznych.
- Niezbędne jest respektowanie przez twórców legislacji odniesień procesu deregulacji w szkolnictwie wyższym do wymogów swobody i autonomii uczelni jako wartości nie tylko fundamentalnych, ale i konstytucyjnych. Służyłoby temu szersze wykorzystanie mechanizmów tzw. autoregulacji.

Wybrane rekomendacje o charakterze regulacyjnym

45

Niezbędność regulacji i ich rola systemowa (słowa kluczowe określają zakres niezbędnej regulacji):

- regulacje jako określenie organizacji systemu (*framework*) i określenie zakresu autonomii instytucjonalnej
- regulacje jako gwarancja praw i wolności oraz instrumentarium obniżania ryzyka (pracownicy, studenci, doktoranci) a także walki z patologiami
- regulacja jako niezbędne źródło tytułu do uprawnień kontrolnych i nadzorczych
- regulatory jako źródło stosunków (administracyjno-prawnych) w szkolnictwie wyższym
- regulacje jako fundament działania uczelni „prawnej” w państwie prawnym i źródło delegacji statutowych
- regulacja jako sposób umocowania rynku jako regulatora
- regulacja jako źródło reguł gospodarki i dyscypliny finansowej (zasady odpowiedzialności, przychody, koszty, kontrola zarządcza...)
- regulacje jako źródło tożsamości i umocowania formalnego Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, konferencji rektorów, Polskiej Komisji Akredytacyjnej, komisji akredytacyjnej(ych), parlamentu studentów i krajowej reprezentacji doktorantów

Wybrane rekomendacje deregulacyjne o charakterze systemowym

- odrzućcie tezy o dominacji prewencyjnej roli ustawy, z góry zapobiegającej domniemanym patologiom
- przyjęcie zasad pomocniczości i zaufania jako podstawy usuwania źródeł patologii na dole
- negatywny stosunek ustawodawcy do stosowania odpowiedzialności zbiorowej
- ograniczenie liczby i zakresu delegacji do aktów wykonawczych
- wzmocnienie roli statutu jako źródła prawa (przyjęcie zasady regulowania działania instytucji w ich statutach). Rola ustawy w odniesieniu do uczelni jako jedynie zbioru ogólnych reguł prawnych o charakterze ustrojowym i delegacji statutowych.

Należy m.in.:

REGULOWAĆ:

- wymogi przejrzystości i rozliczalności uczelni oraz uprawnienia organów i obszary gwarancji praw,
- reguły weryfikacji i uzyskiwania efektów - zgodnie z zasadami nadzoru

DEREGULOWAĆ:

- sposoby i ścieżki uzyskiwania efektów oraz procedury.

Będziemy postulować przeprowadzenie procesu deregulacji prawa przed rokiem 2020

Stwierdzenia końcowe

- Deregulacji, w szczególności w zakresie wskazanym w prezentacji, wymagają ustawy i przepisy zawarte w rozporządzeniach Ministra oraz realnie stosowane reguły finansowania uczelni ze środków publicznych, a także zasady rozliczania kosztów.
- Deregulacja nie powinna naruszać następujących zasad:
  - Zakres autonomii i zakres odpowiedzialności uczelni muszą być ze sobą ściśle powiązane. Im więcej autonomii tym więcej odpowiedzialności uczelni.
  - Minister musi dysponować realnymi instrumentami sprawowania nadzoru sprecyzowanego co do zakresu i sposobu w sposób ściśle wynikający z ustawy. Przejrzystość działań ministra i transparentność uczelni są wartościami w systemie szkolnictwa wyższego.
  - Statut uczelni musi pozostawać znakiem autonomii uczelni – źródłem prawa i regulatorem obejmującym coraz większy zakres spraw.

Podsumowanie

49

- Program jest swoistym kolejnym krokiem (typu *follow-up*) projektu środowiskowego „Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego 2010-2020”. W Programie nie powtarzamy propozycji zawartych w Strategii z 2009 r.
- Pragniemy, aby Program stał się:
  - znakiem firmowym uczelni członkowskich, potwierdzającym twórcze nastawienie i proreformatorski charakter działania KRASP na rzecz przemyślanych i dobrze przygotowanych zmian w szkolnictwie wyższym
  - impulsem dla społeczności akademickiej, inspirującym jej aktywność w publicznej debacie nad szkolnictwem wyższym.

DZIĘKUJĘ BARDZO!